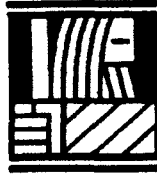

Alþingi
Erindi nr. P/127/14/18
komudagur 22.3.2002

ATVINNUÞRÓUNARSJÓÐUR SUÐURLANDS

Selfossi, 20. mars 2002

Nefndasvið Alþingis,
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík.

Varðar: Bréf iðnaðarnefndar Alþingis, dags. 6. mars 2002, þar sem óskað er eftir umsögn Atvinnuþróunarsjóðs Suðurlands um tillögu til þingsályktunar um stefnu í byggðamálum 2002 – 2005.

Meðfylgjandi er umsögn Atvinnuþróunarsjóðs Suðurlands á ofangreindri tillögu. Umsögnin er annars vegar stutt almenn umsögn um tillögu til þingsályktunar og hins vegar tillögur um aðgerðir sem undirritaður telur að koma eigi í verk strax.

Virðingarfyllst,

Róbert Jónsson, framkvæmdastjóri,
Atvinnuþróunarsjóðs Suðurlands

Umsögn um tillögu til þingsályktunar um stefnu í byggðamálum 2002-2006 ásamt tillögum um aðgerðir sem virka strax.

Margt er mjög gott í þessari tillögu til þingsályktunar um stefnu í byggðamálum 2002-2006 og margar áhugaverðar aðgerðir sem áætlað er að framkvæma. Þó finnst mér galli við þessa áætlun að flestar ef ekki allar "*tillögu um aðgerðir*" sem fram koma miðast við aðgerðir sem tekur langan tíma að koma á fót, eðlilega þar sem um grundvallarbreytingar er að ræða þar sem margir aðilar koma að og samræma þarf misjöfn sjónarmið.

Í stefnumótandi áætlanagerð, eins og hér um ræðir, þurfa að vera skammtímaaðgerðir og langtímaaðgerðir, skammtímaaðgerðir sem tekur skamman tíma að koma á fót, virka vel og sem almenningur finnur strax fyrir að verið er að framkvæma.

Eftirfarandi eru fimm tillögur að aðgerðum sem lagt er til að komið verði á fót strax á árinu 2002. Þessar tillögur þarfnast ekki mikils undirbúnings því allt eru þetta þekktar lausnir. Í tillögunum er einkum horft til þess að þær virki sem stuðningur við atvinnurekstur á landsbyggðinni. Tillögurnar eru sem hér segir:

1. Stofnstyrkir.
2. Stuðningur við frumkvöðlastarf.
3. Atvinnuþróunarfélög.
4. Eignarhaldsfélög.
5. Skattkerfi, ferðakostnaður.

Ljóst er að ef almenningur á landsbyggðinni verður ekki var við að ný byggðaáætlun er gengin í gildi fyrir en eftir 2-3 ár, eins og tilfellið yrði ef núverandi tillaga til þingsályktunar yrði samþykkt óbreytt, þá eru menn í vöndum málum. Neðangreindar tillögur bæta um betur og stuðla m.a. að uppbyggingu og rekstri fyrirtækja á landsbyggðinni sem hlýtur að vera mikilvægur þáttur í byggðaþróun í landinu.

Hér á eftir er gerð nánar grein fyrir tillögunum.

Tillaga 1: Stofnstyrkir

Teknir verði upp stofnstyrkir að fyrirmynd þjóða í Evrópu sem beita þannig styrkjum.

Teknir verði upp stofnstyrkir til samræmis við það sem gert er í ýmsum öðrum Evrópulöndum. Styrkir verði veittir vegna stofnkostnaðar við uppbyggingu atvinnufyrirtækja samkvæmt byggðakorti sem samþykkt hefur verið fyrir Ísland og gildir tímabilið 2001 – 2006. Stofnstyrkir nái eingöngu til stofnkostnaðar og séu aðeins veittir til verkefna sem metin eru arðbær. Skýrar reglur verði settar um framkvæmd.

Framkvæmd og tímamörk

Ríkisstjórnin láti gera úttekt á fyrirkomulagi stofnstyrkja í Evrópusambandinu og komi á sambærilegum aðgerðum hér á landi, sem komi til framkvæmda á árinu 2002. Þetta er þekkt kerfi og óþarfi að vera að finna upp hjólið.

Greinargerð

Innan Evrópusambandsins hafa lengi verið til staðar s.k. stofnstyrkir sem felast í stuðningi hins opinbera við fjárfestingar á skilgreindum og afmörkuðum landssvæðum. Landssvæðin sem stuðnings þessa njóta eru strjálbýl og lítt þróuð svæði og svæði þar sem atvinnuleysi er mikið. Þá hafa Norðmenn einnig sjóð sem veitir slíka stofnstyrki.

Opinber styrkur er veittur til fjárfestinga í atvinnutækjum á þessum tilteknu svæðum. Eingöngu er tekið til stofnkostnaðar en hluti hans er þjálfun starfsmanna og annar kostnaður við gangsetningu fyrirtækja. Styrkur er veittur sem ákveðið hlutfall af heildarfjárfestingu og er hlutfallið mishátt eftir svæðum.

Stofnstyrkir sem þessir gætu haft veruleg áhrif í þá átt að styrkja landsbyggðina gagnvart höfuðborgarsvæðinu, en enn mikilvægara er að búa svo að atvinnulífi hér að það mæti ekki lakari rekstrarskilyrðum en samkeppnisaðilar í nágrennalöndum.

Alþjóðavæðing íslenskra fyrirtækja er orðin allnokkur og flæði fjármagns til og frá landinu er á takmarkana. Fjárfestingar verða því þar sem heildararðsemi er mest að gefnu því að þjóðfélagslegar og efnahagslegar aðstæður séu viðunandi að öðru leiti. Sú hættu er fyrir hendi að fjárfestingar innlendra sem erlendrar fyrirtækja sem ella yrðu hér á landi eigi sér stað annars staðar, beinlínis vegna aðgangs að stofnstyrkjum.

Nýverið hefur ESA samþykkt byggðakort fyrir Ísland sem gildir til ársins 2006. Á grundvelli þessa byggðakorts er hægt að efna til stofnstyrkja sem byggja á sömu forsendum og slíkir styrkir í Evrópusambandinu.

Tillaga 2: Stuðningur við frumkvöðlastarf

Stuðningur við frumkvöðlastarf. Efnt verði til sérstaks verkefnis sem ætlað verði að styðja við frumkvöðlastarf.

Þetta komi til framkvæmda á árinu 2002, verði falið Nýsköpunarsjóði atvinnulífsins framkvæmd í samstarfi við atvinnuþróunarfélögin á landsbyggðinni. Þetta er hægt að framkvæma strax en næg þekking er fyrir hendi hjá Nýsköpunarsjóði og atvinnuþróunarfélögunum til að framkvæma verkefnið. Avingningurinn er uppbygging þekkingar á frumkvöðlastarfi og rekstri fyrirtækja á landsbyggðinni ásamt eftirfylgni við fyrirtækin sem er mjög mikilvæg.

Greinargerð

Með aukinni menntun ungs fólks verður sífellt algengara að bæði hjón búi yfir starfsmenntun sem þau vilja nýta á vinnumarkaði. Þegar hjón velja sér búsetu, setjast þau að öðru jöfnu að á stöðum sem bjóða upp á fjölbreytt atvinnulíf þar sem báðir aðilar geta fundið starf við sitt hæfi. Fjölbreytt atvinnulíf verður þannig sífellt mikilvægara fyrir þróun einstakra byggðarlaga.

Skilvirkasta leiðin til að skapa fjölbreytni er að efla frumkvæði framtakssamra og hugmyndaríkra einstaklinga. Frumkvæði einstaklinga er eitt mikilvægasta aflið í þróun atvinnulífs, hvort sem er í borg eða dreifbýli. Í inngangi að riti OECD “Að rækta frumkvæði” (Fostering Entrepreneurship), frá 1998, segir:

“Frumkvæði er höfuðatriði í virku markaðskerfi. Í markaðshagkerfi eru frumkvöðlar hreyfiafl breytinga og vaxtar. Þeir geta hraðað tilurð, útbreiðslu og nýtingu hugmynda að nýsköpun. Með því móti stuðla þeir ekki eingöngu að skilvirkri notkun fjármuna, heldur færa einnig út mörk efnahagsstarfseminnar. Frumkvöðlar leita uppi og greina tækifæri sem hugsanlega eru arðvænleg og eru þar að auki tilbúnir að taka áhættu til að komast að því hvort hugboð þeirra eru rétt. Enda þótt frumkvöðlum takist ekki öllum að ná árangri, er land með mikla frumkvöðlastarfsemi líklegt til að koma stöðugt fram með nýjar eða bætтар vörur og þjónustu. Það er einnig líklegt til að búa yfir mikilli aðlögunarhæfni og að grípa tækifærin þegar þau gefast”.

Stjórnvöld geta með lagasetningu og ýmsum og ýmsum óbeinum aðgerðum skapað skilyrði sem örva frumkvöðlastarf. Á undanförmum árum hefur orðið nokkur þróun hér á landi í þá átt að auðvelda frumkvæði í atvinnulífinu.

Skipulagt átak ríkisins til að efla og rækta frumkvæði einstaklinga og fyrirtækja er eðlilegt framhald fyrri verka núverandi ríkisstjórnar sem miðað hafa að því að bæta aðstæður til nýsköpunar og frumkvæðis. Möguleiki til fjármögnunar áhættuverkefna hefur batnað verulega með tilkomu öflugra áhættufjárfestingasjóða eins og Nýsköpunarsjóðs. Með þessum aðgerðum, hefur aðgangur að fjármagni orðið auðveldari.

Fjármagn er aðeins einn af mörgum mikilvægum þáttum í nýsköpuninni. Mikilvægast er framlag frumkvöðulsins sjálfs, framtíðarsýn hans, geta og úthald til að byggja upp atvinnustarfsemi. Þegar til staðar er frumkvöðull með góða viðskiptahugmynd er hægt að hjálpa honum með skipulögðum hætti að gera viðskiptaáætlanir og annað sem þarf til að koma verkefninu af stað.

Það er ekki fyrr en frumkvöðullinn er kominn með góða viðskiptaáætlun, sem sýnir að um arðbært fyrirtæki getur verið að ræða, að áhættufjárfestar geta komið að málinu.

Starfsemin á að styðja við og efla allt frumkvæði sem miðar að því að efla atvinnulíf á einstökum svæðum eða landinu öllu. Styðja þarf við, mennta og þjálfna þá, sem geta og ætla að stofna fyrirtæki, eða ætla að efla starfandi fyrirtæki.

Tillaga 3: Atvinnuþróunarfélög.

Áfram verði stutt við starfsemi svæðisbundinna atvinnuþróunarfélaga á landsbyggðinni en efla þarf starfsemi þeirra með tryggum tekjustofnum.

Í dag eru félögin vanmáttug og erfiðlega gengur að festa starfsemi þeirra í sessi þar sem framlög ríkisins, á móti framlögum heimamanna, eru ekki í hendi. Atvinnuþróunarfélögin eru tæki sem eru til, þar starfar vel menntað vinnuafli sem er að takast á við vanda landsbyggðarinnar.

Ávinningurinn er ráðgjöf fyrir aðila í heimabyggð sem er mjög mikilvægur þáttur í uppbyggingu atvinnurekstrar á landsbyggðinni og ódýrasti kosturinn fyrir ríkið að styðja við atvinnurekstur úti á landi.

Framkvæmd

Gerður verði samningur við atvinnuþróunarfélögin þar sem skilgreint verði hlutverk félaganna í uppbyggingu atvinnulífs, samræmd stefna þeirra eins og kostur er og tekjustofnar ákvarðaðir.

Tímarammi

Miðað verði við að nýir samningar við atvinnuþróunarfélögin gildi til fjögurra ára í senn, með endurskoðun á tveggja ára fresti.

Kostnaður

Fjármögnun þarf að vera þannig háttáð að ríkið tryggi fasta lágmarksupphæð á ári til reksturs félaganna. Framlag ríkisins skal taka mið af verkefnum félaganna og þeirri þjónustu sem þeim er ætlað að inna af hendi samkvæmt samningum.

Greinargerð

Atvinnuþróunarfélögin hafa stuðlað að mörgum mikilvægum verkefnum í atvinnusköpun á landsbyggðinni. Innan félaganna býr þekking á staðbundnum aðstæðum og reynsla sem sjálfsgagt er að byggja á við áframhaldandi starf. Mikilvægt er að fjárhagslegur grundvöllur félaganna sé treystur frá því sem nú er en félögin eru víða rekin á grundvelli ótryggra fjárframlaga hins opinbera, bæði ríkis og sveitarfélaga. Samningar við Byggðastofnun hafa verið til of skamms tíma, auk þess sem þeir hafa verið lausir nú um nokkra hríð. Rétt er að ríkið borgi í samræmi við þá þjónustu sem félögin veita. Vegna þessa þarf að skilgreina framlög ríkisins til atvinnuþróunarfélaganna upp á nýtt t.d. þannig að ríkið tryggi ákveðinn fjölda starfsmanna í hverju félagi á móti framlagi heimamanna. Þá þarf að skilgreina hvaða þjónustu ætlast er til að félögin veiti.

Ráðgjöf sem aðilum stendur til boða í heimabyggð er mjög mikilvægur þáttur í uppbyggingu atvinnurekstrar, einkum ráðgjöf til örfyrirtækja og frumkvöðla. Þá skiptir máli að þjónustan sé veitt í sem mestri nálægð við íbúa svæðisins.

Atvinnuþróunarfélögin þurfa að uppfylla þau skilyrði að:

- Vera fyrir hendi í öllum landshlutum, innan seilingar frá þeim sem þurfa að nota stuðningskerfi atvinnulífsins.
- Búa yfir þekkingu á viðkomandi atvinnusvæðum og möguleikum sem þar eru, hvort sem er í mannauði eða náttúruauðlindum.
- Hafa haldgóða þekkingu og skilning á atvinnuþróun hér á landi og erlendis.
- Geta aðstoðað frumkvöðla sem vilja hefja rekstur, með beinni ráðgjöf eða leiðbeiningum um stoðkerfi atvinnulífsins.

Mikilvægt er að atvinnuþróunarfélögin séu sjálfstæð og að þau séu rekin undir stjórn og á ábyrgð heimamanna enda er miðað við að framlag heimamanna á hverjum stað verði áfram umtalsverður hluti

af fjármögnun félaganna. Ríkið gerir þá sérstakan samning við hvert félag, þar sem fram koma m.a. eftirtaldir þættir:

- Skilgreining á umfangi og gæðum þeirrar þjónustu sem veita á.
- Markmið um árangur starfseminnar og skilgreining á árangursmati.
- Fjárframlög til félaganna.
- Samningurinn verði endurskoðaður á tveggja ára fresti og framlengdur um tvö ár, ef tilskyldum árangri hefur verið náð og ef um semst.

Tillaga 4: Eignarhaldsfélög.

Áfram verði stutt við starfsemi svæðisbundinna eignarhaldsfélaga á landsbyggðinni með allt að 300 m.k. árlegu framlagi, í fjögur ár, sem komi á móti framlagi heimamanna. Þar með er kominn hvati fyrir heimamenn og fleiri aðila til að fjárfesta í eignarhaldsfélögum á landsbyggðinni sem þá hafa umtalsvert fjárhagslegt bolmagn til að efla atvinnulífið á svæðunum.

Framkvæmd

Iðnaðarráðherra geri samninga við starfandi eignarhaldsfélög um ákveðið fjárframlag gegn móttframlagi heimamanna og beiti sér fyrir stofnun fleiri slíkra félaga.

Tímarammi

Miðað skal við að þessi ráðstöfun gildi frá og með áramótum 2001/2002 til fjögurra ára og endurskoðist eftir tvö ár.

Kostnaður

Fjárframlög til eignarhaldsfélaga komi af fjárlögum, allt að 300 millj. kr. á ári í fjögur ár. Fjárframlög eru skilyrt móttframlagi í hlutföllunum 40% frá ríkinu og 60% frá öðrum aðilum.

Greinargerð

Ákvörðun Alþingis um að koma á fót eignarhaldsfélögum hefur tvímælalaust stutt við atvinnustarfsemi á landsbyggðinni. Ávinningurinn er tvíþættur. Annars vegar er unnt að takast á við mun stærri verkefni en hingað til hefur verið mögulegt og hins vegar verður starfsemi eignarhaldsfélaganna til þess að þeir sem sækja um hlutafjárþátttöku félaganna fá faglega ráðgjöf um hvað megi betur fara í stefnu og rekstri fyrirtækisins.

Tilkoma eignarhaldsfélaganna á fjárfestingamarkað eflir atvinnulíf svæðanna og eykur möguleika á fjármögnun arðbærra verkefna einstaklinga og fyrirtækja.

Stofnun eignarhaldsfélaga á landsbyggðinni tengist þingsályktunartillögu sem samþykkt var á Alþingi í mars árið 1999 um svæðisbundin eignarhaldsfélög. Þar er opnað fyrir möguleika á að stofna svæðisbundin eignarhaldsfélög með þátttöku Bygðastofnunar og fleiri aðila. Gert er ráð fyrir að Bygðastofnun leggi slíkum félögum til 1.200 millj. kr. á fjórum árum þó að hámarki 40% af heildarhlutafé félaganna. Í samþykkt Alþingis segir:

“Til þess að tryggja nauðsynlegt eigið fé í nýsköpunarverkefnum verði komið á fót eignarhaldsfélögum á landsbyggðinni með aðild Bygðastofnunar. Stefnt verði að því að til þeirra verkefna verði sérstaklega varið allt að 300 mkr. á fjárlögum hvers árs á áætlunartímabilinu samkvæmt nánari reglum sem forsætisráðherra setur í reglugerð um Bygðastofnun. Þátttaka Bygðastofnunar geti þó mest numið 40% af hlutafé viðkomandi félags.”

Dæmi um vel heppnuð eignarhaldsfélög sem komið hefur verið á fót eru Eignarhaldsfélag Suðurlands hf og Tækifæri hf í Eyjafirði. Eignarhaldsfélag Suðurlands hefur, frá því að það hóf starfsemi um mitt ár 2000, fjárfest í níu félögum að upphæð 135.0 mkr. ásamt því að veita viðskiptaráðgjöf til hluta þeirra. Hugsanlega þarf að endurskoða starfssvæði félaganna á þeim svæðum þar sem uppbygging félaganna hefur ekki gengið eins og að var stefnt.

Tillaga 5: Skattkerfi, ferðakostnaður.

Teknir verði upp styrkir v. ferðakostnaðar (skattaafsláttur) til þeirra sem sækja vinnu í tiltekinni fjarlægð frá heimili. Með þeim hætti má að einhverju leiti hamlá gegn búseturöskun.

Greinargerð

Ofangreind aðgerð til að jafna kostnað við búsetu er þekkt víða, til dæmis í Danmörku. Ávinningurinn af þessari aðgerð er að til verður hvati sem getur hamláð gegn búseturöskun. Þekkt er að fólk vill síður sækja vinnu um langan veg vegna ferðakostnaðar. Þetta er ekki flókin aðgerð enda þekkt víða eins og áður er getið.
